

JAN DUS - SKUTEČNÝ ŽÁK HROMÁDKŮV

Dne 20.5.1986 ráno se dostavila skupina příslušníků StB na faru do Libiše a odevzdala Janu Dusovi rozhodnutí o zahájení trestního stíhání pro obvinění z trestného činu poškozování zájmů republiky v cizině podle § 112 tr. zákona, Jana Dusa zadržela a odvezla do vazby. Dne 28.5. bylo Anně Dusové doručeno rozhodnutí prokurátora o vzetí do vazby. Od 9^h00 dne 20.5. do 5^h40 dne 21.5. trvala prohlídka bytu u Anny Dusové (je to její služební byt, protože vykonává v libišském sboru funkci kostelníka při svém zaměstnání zdravotní sestry) a příslušníci vedení nadporučíkem JUDr. Vojákem odňali celkem 378 položek. Příslušníků bylo ~~zhruba~~ šest, pracovali velmi důkladně s ostentativním zdůrazněním zákonnosti prohlídky a přesným popisem každé odňaté písemnosti.

Dne 9. dubna 1986 se konala u Dusových domovní prohlídka, nařízená dne 8. dubna a pod č. 17 protokolu o domovní prohlídce je uvedeno, že byla odňata "Kancelářská žlutá obálka obsahující dva listy strojopisu A 4 začínající slovy Ústřední výbor a končící slovy 276 Ol Mělník". Obsah této obálky označili manželé Dusovi ve svém dopisu prezidentu republiky dne 22. dubna jako podvrh, který nenapsal Heřman Chromý a který byl do bytu podvodně vnesen nejspíše krátce před vykonáním domovní prohlídky. Heřman Chromý byl zadržen 9. dubna, podobně jako Jan Dus, který se však po 48 hodinách vrátil, kdežto na Chromého byla uvalena vazba prokurátorem.

Devítistránkovou stížnost podanou dne 22. dubna spolu s Annou Dusovou, doplnil Jan Dus devítistránkovým dopisem též prezidentu republiky z 8.5., kde doplňuje informace. Dne 23.4. byl vyslýchán ve věci trestního stíhání Heřmana Chromého. Dopis je doplněn zásadním vysvětlením. Na str. 4 píše:

"Od svého teologického učitele J. L. H r o m á d k y jsem v r. 1950 převzal a dodnes jsem si podržel přátelský vztah ke KSČ. V soukromých rozhovorech tvrdím, že KSČ je reformovatelná, a snažím se vyvracet předsudek, že nezbytné politické a hospodářské reformy nebudou moci být provedeny, dokud budou komunisté v Československu u moci. Právě ze svého uvědomělé přátelského vztahu ke KSČ si však беру už déle než dvacet let oprávnění k tomu, abych komunistům v státních i stranických funkcích přednášel svou kritiku různých chybných (podle mého přesvědčení) názorů a kroků KSČ a jejích členů, a abych to činil s otevřeností, na kterou nejsou členové KSČ u nekomunisticky smýšlejících občanů zvyklí."

PŘÁTELSKÝ VZTAH KE KSČ

Podobně jako tvrzení, že "KSČ je reformovatelná" a že nezbytné politické a hospodářské reformy budou moci být provedeny, i když zůstanou komunisté v Československu u moci, vzbudí formulace o "uvědoměle přátelském vztahu ke KSČ" pochybnosti, zda to není jen nějaká forma taktiky nebo projev neprozíravého idealismu. Jan Dus se právě v této věci hlásí k J.L.Hromádkovi jako svému theologickému učiteli.

Na straně 7 svého dopisu panu prezidentovi z 8. května 1986 se pokouší stručně vyjádřit obsah Hromádkova působení těmito slovy:

"V minulých staletích neodpírali křesťané včetně bohoslovců politickou podporu mnoha režimům, které se dopouštěly zločinů, což bylo zvláště zavrženíhodné v případech, že se tyto režimy prohlašovaly za křesťanské (či dokonce byly některou z církví účinně ovládány) nebo aspoň poskytovaly církvím různé výhody odměnou za to, že církve upouštěly od toho, aby kritizovaly utlačovatelský charakter a jednotlivé utlačovatelské činy těch režimů.

To činili křesťané a církve, zdůrazňoval Hromádka, po celá staletí. Tím slušnější a spravedlivější by nyní po přechodu politické moci do rukou komunistů bylo, tvrdil Hromádka, aby křesťané a církve projevovali mimořádnou šetrnost a velkorysost k ateistickým marxistům, kteří ve jménu lidství vyhlásili impozantní program nebývale radikální společenské přestavby, nemají však s vládnutím ještě zkušenosti a pochopitelně se už dopouštějí a ještě budou dopouštět omylů téměř tragických.

Společenská situace se ovšem za posledních zřícet let podstatně změnila. Sám Hromádka zežřel hluboce rozčarován společenským a státním systémem, na jehož výstavbě se v letech 1948 až 1968 ze své křesťanské pozice svobodně a poctivě podílel."

(Jan Dus tak charakterizoval působení Hromádkovo na začátku padesátých let).

Dovolává se Jan Dus Hromádky právem? Nešel Hromádka jinou cestou než Dus a jeho přátelé? Je možný "uvědoměle přátelský vztah ke KSČ", který v sobě zahrnuje oprávnění k tomu přednášet komunistům v státních i stranických funkcích kritiku chybných názorů a kroků KSČ?

V ČEM JE DUS HROMÁDKOVÝM ŽÁKEM?

Na naznačené otázky není snadné odpovědět už také proto, že postava Hromádkova zůstala sporná přes jeho jasné vyřazení v srpnu 1968, na podzim 1968 i na jaře 1969, v němž navázal na nejlepší zápas svého života za první republiky, v době Druhé světové války v USA i v období 1947 - 1958. Bude ovšem třeba se vyrovnat s obdobím "emigrace" Hromádkovy v letech 1958 - 1968, kdy se velmi málo obíral vlastními společenskými otázkami a nechal se vytlačit na fórum mezinárodních konferencí často chybně nebo neúčinně zaměřených a postupně ztrácel autoritu ve vlastní církvi i v ekuméně a přestali si ho vážit i českoslovenští komunisté, pro něž byl příliš spjat s obdobím charakterizovatelným jmény: Václav Kopecký, Zdeněk Fierlinger a Ladislav

Štoll. Přesto však toto období znamená vznik "Nové orientace", která vědomě na Hromádku navázala a své theologické i politické kroky s Hromádkou neustále prohovořovala. Je málo známo, že i důležité podněty pro Ideologickou komisi KSČ a pro ministerstvo (zprvu školství a kultury, později kultury), které přátelé nové orientace podali, byly doprovázeny takřka vždy Hromádkovým průvodním dopisem. Podobně tak proslulý "Ekumenický seminář" v Jirchářích, který vyústil v pokus o ustavení "Ekumenického hnutí inteligence a studentstva" by nebyl myslitelný bez Hromádkova přispění a patronace.

Právě v těchto letech se výrazně projevil Jan Dus jako žák Hromádkův, který si nebral ze svého hromádkovství oprávnění k cestám do ciziny nebo získání nějaké výhody.

ZAKOTVENÍ V CÍRKVI

První nápadný rys shody Jana Dusa juniora s J.L.Hromádkou je uvědomělé zakotvení v církvi a ve sborové práci. Toto zakotvení v konkrétní církevní a sborové práci - podobně jako před ním už Emanuel Rádl - při svých protestech proti náboženskému diletantismu / charakterizuje od počátku linií J.L.Hromádky. Již v době své počáteční práce na sborech na Vsetíně, v Praze u Salvátora, jako feldkurát a pak v Šonově i po přechodu na tehdejší Husovu bohosloveckou fakultu do Prahy zdůrazňoval Hromádka jako podmínku obrody církve a křesťanství konkrétní zaměření theologické práce v nejbližším okruhu skutečného křesťanského života na sborech a v konkrétní církvi. Bez tohoto centra ztrácí pak i kulturní a politický význam theologovy práce a zápasu své uzemnění.

Jan Dus nastoupil v roce 1957 na sbor převážně reemigrantský. Členové jeho sboru ve své starší a nejstarší generaci pamatovali život české menšiny v Polsku, pak v Sovětském svazu, za německé okupace, prožili krutá léta v době bojů i po nich (a před nimi!). Zde Jan Dus působil sedm let velmi intenzivně a pak ještě dva roky bez možnosti veřejného působení (zákaz kázání od 16.10.1964 kvůli tomu, že se pokoušel bránit možnost pastorače v Domově důchodců pro členku tehdejší Jednoty česko-bratrské a že proklamoval možnost přihlásit děti na náboženství na školách. Při složitém jednání prohlásil přede mnou významný představitel státní správy, že postih Dusův je pro jeho angažování se v diskusi o r. 16.10.1964 zákon v letech 1962/63. Dr. Čížková, censorka církevního tisku mi zdůvodnila zákaz kázání tím, že Jan Dus kritizoval synodního seniora)

Jeho kázání byla velmi srozumitelná a zaměřená do každodenního života členů sboru. Zvlášť výrazně se uplatňoval Jan Dus v působení na děti a mládež. Měl jsem příležitost ho vidět a slyšet učit děti ještě před jeho absolvováním fakulty. Od svého otce přijal civilní a

a přitom hlubokou účast s lidskými bolestmi a radostmi.

Soustředění na vlastní církevní službu duchovního mu nezavíralo oči pro pravdivé vidění světských starostí členů sboru, členů druhých církví a celé národní společnosti. Při jejich řešeních přicházel i do konfliktů.

Zakotvení ve zvěsti eřangelia a v církevní službě, je-li opravdu zakotvením pravdivým, nedovolí člověku přebývat ve sboru a církvi jako v nějakých bezpečných hradbách. Ani Jan Ámos Komenský nezůstal ve své vlasti a ve své Jednotě, ale ocitl se ve světě, v politice, v pedagogice a zažil pád svých nadějí. Co bychom však o něm věděli, kdyby zůstal skryt? Naše současnice matka Tereza nezůstala v bezpečné církevní oblasti tradiční služby, ale evangelium Kristovo ji neustále vyhání mezi ploty a do ulic k trpícím lidem. Ostatně jaký smysl mají slova epiřtoly k Židům: "...také Ježíř trpěl venku za branou, aby posvětil lid svou vlastní krví. Vyjděme tedy s ním ze hradby, nesouce jeho potupu!" (Žid. 13,12-13)?

VĚDECKÁ AKRIBIE

Než se pokusím ukázat, k čemu vede hromádkovské pravdivé zakotvení ve zvěsti eřangelia a v církevní službě, rád bych upozornil na Hromádkův důraz na úsilovnou theologickou práci, vědeckou kvalitu theologova úsilí. Jiné tento nápadný ~~Hromádkův~~ důraz od Hromádky odrazil, Jana Dusa od počátku přitahoval.

Dusův vztah ke studiu theologie měl zprvu převážně filologické rysy, překvapoval už jako středořkolák jazykovými znalostmi a až neuvěřitelnou sčtetlostí (kromě toho, že dovedl při improvizované jeviřtní kreaci "Vandalové v Římě aneb Akademická Ymka v Hronově" zahrát z hlavy Gerschwinovu Symphony in Blue). V patnácti měl přečtené Rádlovy Dějiny filosofie. V šestnácti se pustil do řečtiny. V sedmnácti na mně vyzvídal fonetické zvláštnosti klasické řečtiny. V osmnácti nás ruřil v Černé ze spánku tím, že brzy ráno čtl s Ivanem Růžičkou hebrejsky na půdiřce bývalé církevní řkoly a diskutovali o aramejštině.

Vstupem na fakultu 1950 se dostal pod intenzivní vliv Hromádkův a jeho řkoly. Hromádka mu byl zprostředkován jeho následovníky, zvlářtě J.B.Součkem a Rudolfem Řiřanem, ale i tehdy mřáďými docenty. Biblické studium a historie ho přitahovaly a v kombinaci s jazykovým zájmem ho předurčil jeho zájem pro Starý Zákon. Sta a sta hodin věnoval dobrovolné ("brigádnické") práci na konkordanci Starého Zákona, zachoval se i snímek, jak jedná s prof. Milořem Biřem o hebrejských ekvivalentech. Biř ho pověřil revizí kartotěřních lířtků, to byl Dus ve druhém ročníku.

Jeho rozhodnutí pro Starý Zákon bylo hlubří. Nová theologie

probojována J.L.Hromádkou byla silná v oboru novozákonním, systematickém (v dogmatice), v historii šťastně započaté Rudolfem Říčanem měla naději ve svém kritikovi nekonformním historikovi Amedeovi Molnárovi (jeho přednášky prý poslouchal mladý Dus se zavřenýma očima, aby vychutnal kultivovanost a duchaplnost Molnárovy díky), ve filosofii náboženství i v praktické theologii se činili mladí docenti, ale Starý Zákon zůstával doménou žáků (nedopáčených nebo vypečených) Slavomila Daňka, Hromádkova antipoda.

Kritický theolog (i filosof, diskutoval jsem s Patočkou o Daňkovi a jeho žácích na Štědrý den 1949 u dr. Leichtera) viděl, že tento výklad Starého Zákona není schůdná cesta. Jeho žáci většinou nenavazovali na Daňkovy odborné výboje, ale na jeho kuriozní systematické pojetí náboženských kvalit (hodnot), které bylo nápadně ahistorické a připomínalo odkrývání neměnných ideí u středověkých realistů.

Tímto "daňkovským" stadiem prošel Dus rychle jako detskou nemocí a postřehl nutnost seriózní, vědecké a přitom theologicky zakotvené práce historické. Starozákonní věda zůstávala ve světě a přes Daňkovo protihistorické kacířství i u nás poplatná "velrybu", tj. geniálnímu německému theologu a orientalistovi Juliu Wellhausenovi (1844-1918), jehož škola ovládla vědecký svět (tj. hlavně německy mluvící fakulty a ústavy). Nesprávnosti jeho konstrukcí opravovaly v jednotlivostech nové generace starozákonníků a orientalistů, ale málokdo se odvažoval zbořit nebo popřít kompletní a imponující Wellhausenovu koncepci.

Dusovy studie, později i uveřejňované v odborném tisku, vyjíměčně i česky, odborníky zaujaly a velmi často popuzovaly novostí přístupu, v němž byla přesná filologická analýza doplněna pečlivým historickým badáním, které theologicky chránilo hluboké zakotvení v novozákonní víře v Ježíše Krista před nezávažným monografickým odborničením.

Jeho kacířská hypotéza, že izraelští králové (zvláště David) krutě skoncovali s prapůvodní decentralizovanou (charismatickou - soudcovskou) kmenovou demokracií, zaujala odborníky i na jeruzalémské univerzitě a to nejen starozákonníky, ale i badatele v historii Izraele, kteří hledali inspiraci i pro aktuální pojetí moderního státu.

Vědeckost Dusovy odborné práce patří podstatně k jeho theologickému zákovství u Hromádky. Cesta kupředu nevede k odvržení od vědeckosti theologie XIX.století, ale při hlubokém zakotvení v živé víře, inspirované biblickými svědky, vede ke skutečné tvorbě a úsilovné práci podle všech moderních, náročných vědeckých pravidel.

POLITICKÁ ANGAŽOVANOST

Hromádka úporně zůstával na půdě církve a v oboru theologie.

Odpovědnost vzbuzovaná jeho vírou ho strhovala do veřejných zápasů v období první republiky. Překvapivě se ve dvacátých letech spojil s nekonformním filosofem Emanuele Ráblem a čelil nekritickému vlastenčení protikatolickému, protiněmeckému a protisocialistickému v církvích i v celé veřejnosti. Vytvořili bezprecedenční tandem křesťanských myslitelů-vůdců, který zůstal inspirací pro české (a vůbec evropské, ba světové) křesťanské myšlení.

Výrazné odmítnutí fašismu a pak i nacismu ohrozilo Hromádku natolik, že se rozhodl pro odchod do zahraničí a strávil válku v Princetonu v USA, kde podporoval náš zahraniční odboj a úsilí naší vlády vedené Dr. Eduardem Benešem přednáškami, články i jednáním.

V myslí současníka je Hromádka zařizován jako člen Ústředního ekumenického výboru Národní fronty od února 1948 a jako theolog a znalec Masaryka, který usiloval získat křesťansky a demokraticky smýšlející veřejnost pro pozitivní vyrovnávání s výzvou socialismu a komunismu i v jeho mocenské podobě.

Právě v té době, přímo uvádí rok 1950, se Jan Dus jako student setkal s Hromádkovým zápasem na nově zřízené Komenského fakultě, od roku 1949 pokračovatelce původní Husovy fakulty.

Dusův vztah k Hromádkovi nebyl bezbolestný. Z domova si přinášel opravdovou úctu k Masarykovi (též jeho znalost), k demokracii a silné sociální citění zvláště s venkovskými členy církve. Také důraz na pravdivost, pravdomluvnost a opravdovost. Jako jeho otec (Jan Dus, nar. 1903, znalec Masaryka, badatel o díle českého bohoslovce Brantiška Žilky, dlouholetý předseda farářského spolku a Svazu duchovenstva) nesnášel propagandistickou lež a účelové jednání s lidmi. Na naše sbory začaly dopadat tvrdé rány "socializace vesnice", která se většinou prováděla nelítostnými donucovacími metodami bez úcty k člověku, k jeho právům a práci.

Počátkem roku 1952 navštívil se mnou Hromádku v jeho domku na úbočí Černé hory u Janských Lázní. Hromádkovi bolesti našich hospodářů přednesl a naléhavě ho upozornil, proč mu venkovští evangelíci nerozumějí nebo ho chápou jako obdobu kolaborace s nacismem. (Hromádka nám sám s oblibou při různých příležitostech vyprávěl, jak mu jeho staříčká maminka v Hodslavicích vytýkala, že "dělá v Praze nového Moravce" a jak mu jeho bratr, zámožný sedlák má za zlé, že jde s komunisty.)

Hromádkovi bylo však jasné, že se Dus snaží pozitivně rozumět jeho pojetí ~~XXIV~~ spoluviny církví za nedostatky v řešení sociální otázky v minulosti a tím i spoluodpovědnosti za budování spravedlivějšího sociálního řádu. I jeho snahu vytrhnout křesťanské a demokratické myšlení z rámce liberálního a přenést je do socialistické společnosti.

V tomto i v mnoha dalších rozhovorech Jan Dus se pro Hromádkovu spoluodpovědnost za socialistickou společnost rozhodl, ač nikdy neopustil sociální citění a solidaritu s těmi, kteří byli společenskými zne-
namami drcení. A ač nikdy nepodlehli lži - Hromádka jako dlouholetý emigrant byl někdy proti lžím bezmocný. Přispělo k tomu i to, že se nechal brzy obklíčit nedopřčenými nebo vypečenými žáky a následovníky poněkud jiného typu než byl J.B.Souček, Rudolf Říčan nebo Jan Dus a jeho přátelé.

Má-li být Hromádka spravedlivě posuzován, ať je posuzován podle svých skutečných žáků jako je Jan Dus a většina protestantských char-
tistů a ze starší generace podle těch, kdo se jím dali v rozhodujících letech inspirovat jako již jmenovaní J.B.Souček a Rudolf Říčan, totiž Božena Komárková, Jan Patočka, Miloslav Kohák, J.M.Lochman a ze střední generace Ladislav Hejránek a celá suita nové orientace včetně těch, kdo Chartu nepodepsali.

Hromádkův odpovědný přejný vztah ke komunistům nejen opravňuje ale přímo zavazuje k otevřené kritice. "...jest nutno jasně, určitě a bezohledně provádět očistu a sebekritiku, aby velké dílo, které jest budováno, se nezhroutilo nadměrným množstvím sobeckých chytráků, bezohledných násilníků, nízkých udavačů a surových štrébrů." (Prosinec 1947). "Věichni víme o případech, kdy jsme byli pobouřeni ve svém mravním i právním citu a zakročovali jsme proti křivdám. Dokud se roz-
bouřená hladina neuklidní a nový právní řád nevytvoří a neustálí, do-
tud každý z nás bude mít takřka denně příležitost a povinnost, aby se ujímal ukřivděných a postižených. Protestovat musíme stále, každý den. Ale o to jde, abychom věděli, kdy a proti čemu protestovat; v jakém du-
chu, z jakého zorného úhlu pracovat na nápravě křivd, na očistě veřej-
ného života; v čem vidět křivdu a bezprávi a v čem nevyhnutelný, dě-
jinně i mravně oprávněný krok k přestavbě společenské." (3.října 1948 v Čáslavi, byl jsem tam společně s Dusovými).

Takto přijal Jan Dus Hromádkovo dědictví a nikdy si ze svého hromádkovství neosoboval nějaká privilegia, ale protestoval vždycky, když to bylo třeba a ujímal se ukřivděných a postižených.

DUSOVY KACÍŘSKÉ KAMPANĚ

Jako student zahájil první hromádkovskou kampaň. Ve stylu známého textu Boženy Komárkové se pokusil vyložit evangelickým hospodářům, že socializace vesnice není konec církve a lidského života a že poslední hodnoty nejsou svázány s formou organizace vlastnictví. Že však je tře-
ba se držet evangelia a neupadnout do chytráctví, násilnictví, udavač-
ství a štrébrovství. To mu bylo 21 let. Dostavil se na Státní úřad

pro věci církevní a žádal jeho úředníky, aby dali vytisknout nebo nacyklostilovat text formulovaný v ostré pravdivosti analýzy Boženy Hromádkové, ale zároveň nesený v duchu Hromádkovy kladné interpretace socialismu.

Jeho kampaň ztroskotala, ale zkušenost z tohoto jednání nezůstala zcela zasa. Byl jsem v té době už v PTP, takže podrobnosti neznám.

Při odvodu v Kutné Hoře se každý bránc dostavil též před politického pracovníka. Na dotaz po světovém názoru: Jste marxista? byly přípustné dvě odpovědi: 1) Ano doufám, že se na vojně dokonám - 2) Ne, ale doufám, že ze mně lidová armáda marxistu udělá. Dus odpověděl, že marxista není. Dobře, a co dál? - Tak stanete se marxistou? Nesta- nu a náš děkan Hromádka říká, že člověk nemusí být marxista a naše pro socialismus pracovat. Naše fakulta je pro bohoslovce, budoucí faráře. To je jedno, marxistou musí být každý. Řekněte mi jáso toho vašeho děk- kana. To se na to podíváme, aby v naší republice někde nějaký ředitel školy vykládal žákům, že nemusí být marxisty!

Dusovi nebyl povolán odklad a ocitl se - ne již v PTP ale v pracovních TP. Vojsko absolvoval s dřevěným vojenským kufrům od nme ale s krásným nápisem A.KLIMENTIEV.

Teprve po vojně fakulta dostupoval v roce 1957 a dostal se na sbor v Chotíněvsi, kde byli reemigranti z někdejšího Polska, pak So- větského svazu. Jeho první konflikt tuším byl kvůli autobusům, které chtěl objednat pro členy sboru, kteří chtěli slyšet mluvit a kázat duchovní ze Sovětského svazu (z Estonska?), kteří se byli na mírové konferenci. V objednání autobusů bránili funkcionáři nepravdivou infor- mací, že je nedostatek vozidel.

V roce 1962 vystoupil jeho tehle profesor církevní historie Rudolf Říčan Dusovi inspirován a informován proti novelizaci rodinného zákona, v níž měl být paragraf umožňující snadné oduštění dětí rodičům, kteří by nevychovali své děti ve shodě s vědeckým světovým názorem. Dr. Říčan ve svém článku pro časopis "Právník" výslovně vyložil, že lze aplikovat proti věřícím rodičům.

Jan Dus tehdy fungoval jako Říčanův zbrojnoš, pomáhal mu psát na sbory, na vedení církví a na ministerstvo spravedlnosti. Byla to kampaň zdražilá (zapojila se do ní celá nová orifitace a řada před- s avitelů různých církví a dokonce i vedení československé církve evan- gelické - synodní rada. Novelizace zákona byla přijata v pozměněném, ústavě odpovídajícím znění.

Po dvou letech Dusovým angažováním zdůvodnil - v rozčilení a okamžitě byl zakřiknut - oduštění státního souhlasu k výkonu duchovenké

činnosti v Chotíněvsi. Mně předpověděla při jednání o mém článku o Barmenských thesích - bylo to třicáté výročí - censorka církevního tisku Dr Čížková, že bude "musit být odebrán souhlas mladému Dusovi", protože kritizoval synodního seniora.

Prislušní úředníci však na Dusa zaútočili kvůli Domovu důchodců v obvodu chotíněveského sboru, kde došlo ke konfliktu mezi zbožnou ženou, členou tehdejší Jednoty československé (dnes to je Církev bratrská), která přehrávala starým ženám v Domově zbožné písně a povzbuzující promluvy a řečitelem, které té ženě magnetofon vzal a zakázal jí přístup do Domova důchodců. Jan Dus se energicky té ženě zastal - ač jemu v přístupu nikdo nezbremboval. Druhá námitka byla, že na schůzi SHPŠ žádal, aby mohly být děti vyučovány náboženství bez překážek a ve vhodnou hodinu.

Tomu všemu předcházela kritika Jana Dusa tehdejšího synodního seniora, který při pokusu o dialog s pracovníky "církevního dozoru", jehož se účastnil jako marxista-ideolog i prof. Milán Machovec a pět farářů ze severních Čech, se nepostavil za faráře, ale za stanovisko ministerských úředníků. Naproti tomu Milan Machovec se vyslovil s velkým porozuměním pro námitky proti "církevní politice", jak ji vyslovil Dus a jeho kolegové.

Jan Dus dodnes kritizuje novou orientaci, že se při církevním sporu nepostavila důsledně za jeho kritiku a nepřímě tak napomohla tomu, že synodní zastupitelstvo udělalo odporné usnesení (bylo zakázáno je publikovat a dodnes si je synodní rada vědoma toho, že je to usnesení tak odporné, že nechce ani protokol z tohoto "důvěrného" jednání zapůjčit zájemcům.

V této kritice má Dus věcně pravdu. Bylo by spravedlivé však říci, že nová orientace jako celek chtěla působit na celou církev, nechtěla upadnout do izolované opozice a pokusila se získat i Dr Viktora Hájka, aby při jednání na ministersterstvu asi s jedenácti faráři podepřel její kritické stanovisko i on. Což také skutečně učinil. Také ho pak již pracovníci odboru pro věci církevní k dalším diskusím nezvali.

V roce 1966 se po napínavých jednáních mohl Dus vrátit do církevní služby v Chrástu u Plzně. Pokračoval v intenzivní vědecké práci, psal i podnětné články systematického charakteru. Studoval i problematiku vztahu moderního státu Izrael k arabským státům. (Málem se stal placeným poradcem mezinárodního oddělení ÚV KSČ, když ohromil vedoucího oddělení znalostí problematiky i schopností sledovat tisk zúčastněných zemí. Na ÚV se Dus pokusil získat nejvyšší stranické funkcionáře proto, aby se orientovali na Svaz pro smíření a změnil proarabskou politiku v také "proizraelskou". Nabízenou spolupráci s oddělením ÚV KSČ odmítl.).

Jeho znalosti pomáhaly při pokusech "nové ~~politické~~ orientace" a "mírového odboru Svazu duchovenstva", když se pokoušely před červnovým

konfliktem v roce 1967 a pak v létě po něm zaujmout stanovisko nikoliv protizraelské. Lednové stanovisko se blížilo tomu, jaké zaujal Pavel Kohout na sjezdu spisovatelů počátkem léta 1967.

Velmi zajímavě reagoval Jan Dus v roce 1968. Vzpomínám si, jak na jednom setkání jsem zůstal s ním a s Ladislavem Hejránkem skoro v izolaci, když převládla "nestranická" mentalita. Proti tomu jsme my tři hájili myšlenku, že nelze budovat nic nového na základě "nestranickosti", ale je třeba uzavírat spojenectví s komunisty, kteří poznali nutnost reformy nebo se vyloženě přiklonili k frontě demokratizace. V tom smyslu jsme kritizovali i myšlenku zvláštní organizace, v níž by byli jenom nekomunisté.

V srpnu zdůrazňoval problematiku Biafry, oprávněně se obával, abychom neviděli jen problematiku vlastního národa. Byl to jeho zvláštní důraz, stále vidět globální problémy - i vtom se učil od Hromádky.

Zde bych však měl vsunout úvahu o tom, v čem se od Hromádky odlišoval. Než Hromádka začal působit veřejně, soustředil se na to, aby dosáhl určité kompetenční úrovně, aby promoval, aby se habilitoval, aby byl členem důležitých ekumenických grémíí. Jan Dus měl možnost získat doktorát, ale za podmínek, které byly v rozporu s jeho odbornými i etickými přístupy. Také ovšem vyrůstal v docela jiné Evropě než kdysi Hromádka na sklonku Rakouska-Uherska.

V úrovni přesných a věcných informací měl Dus blíže k J.B.Součkovi, který byl, podobně jako jeho nejbližší přítel Jan Patočka, vždy informován a neustále své znalosti doplňoval. Hromádka sledoval politické dění v širokých souvislostech a vyjadřoval se v globálních konturách. Proto také v něm někteří viděli hlavně žáka Ernsta Troeltsche (1865-1923; německý protestantský bohoslovec, sociolog a historik, též filosof dějin).

Jan Dus však - na rozdíl od J.B.Součka - umí své přesné vědomosti vyslovit ostře a jednoznačně, soustředit se ve chvíli akce do riskantního, angažovaného postoje, jak to uměl Hromádka.

Dusovi ovšem chybí Hromádkovo nadání k diplomatické hladkosti a neústupně zdvořilý, mírný výraz Součkův. Vnější se ovšem Součkovi nápadně podobá, ač je snad ještě postavou subtilnější a křehčí.

V roce 1972 byl zástupně za celou církev - podobně jako farář Vlastimil Sláma za Svaz duchovenstva - pro statečné vyznavačské stanovisko z počátku roku 1969 "S-ynodě svému národu". Ještě před soudem byl nezákonně zbaven možnosti působit jako farář. *Odsouzen s odkladem trestu*

Výrazně se angažoval pro mne, když jsem byl v roce 1978 uvězněn,

napsal celou řadu velmi originálních dopisů a podání, též mezinárodním ekumenickým představitelům. V živé paměti je jeho angažování spolu s Milošem Rejchertem pro Jana Litomiského. V letech 1983-1985 výrazně pomohl v zápase "rozhodných letničních křesťanů" v Brně. Byl to složitý, neobyčejně náročný zápas. Letniční přátelé si nepřáli, aby o něm přinášel VONS, INFOCH nebo zahraniční tisk informace - a toto přání Jan Dus respektoval.

Když jsem se dověděl, že StB zaútočila proti Dusovi a pokusila se ho zatáhnout do akce proti Heřmanu Chromému, domníval jsem se, že je to revanš právě za letniční křesťany. (Podobný názor mají pracovníci státního dozoru nad církevním životem). Není ovšem vyloučeno, že motívace útoku StB není osobní, ale je namířena proti synodní radě Českobratrské církve evangelické, proti evangelickým duchovním - nebo jak píše Dus ve svých podáních z 22. dubna (se svou statečnou ženou Annou) a z 8. května proti chartistům vůbec.

Jan Dus podepsal totiž Chart-u v prosinci roku 1978, snad mohl s jistou skromností a výhradou připomenout že to bylo v době, kdy jsem byl na Borech a nejspíš jeho rozhodnutí jistou souvislost se mnou snad mělo.

JE TEDY DUS HROMÁDKOVÍM ŽÁKEM ?

Jan Dus má podle mne plné právo se hlásit k J.L.Hromádkovi jako svému učiteli. A na druhé straně: má-li být Hromádka spravedlivě posuzován, musí být posuzován podle toho, k čemu vedl Dusa.

Dusovo hluboké zakotvení v křesťanské víře, jak k ní vedou novozákonní spisy a jak její reflexi napomáhají starozákonní svědci, Dusovo zakořenění v Českobratrské církvi evangelické, jeho smysl pro skutečnou podobu našich sborů, jeho výrazné ekumenické smýšlení (málokdo ví, že jako snad jediný duchovní naší církve dostal požehnání od kardinála Tomáška, který mu též vystavil potvrzení, že mu může být svěřeno do výchovy indické dítě z katolického sirotčince), to všechno právě tak jako jeho theologická, vědecká erudice a^o křibie a v nikoliv poslední řadě jeho přejný vztah k socialismu a naší společné budoucnosti s dnešními komunisty v naší zemi - to dovědčuje, že Hromádkova linie zůstala perspektivní a přes všechno protivenství schůdná.

Hromádka se rozhodl podepsat v létě 1969 známých deset bodů ale jeho podpis nebyl zveřejněn proto, že Honza Tesař již nestačil si ověřit, zda bude stát za svým podpisem i v situaci, kterou vytvořilo stínání autorů prohlášení. Jsem přesvědčen, že by podepsal Chartu prostě proto, že ji - po rozvážení všech okolností a s větším nárokem na statečnost než my "prvníci z prosince 1976" - podepsal Jan Dus.

ZÁVĚR

Jan Dus se svou ženou Annou zastali nejen křivě nařčeného Heřmana Chromého, nejen se pokusili ubránit se proti křivému nařčení, že přijali a měli ve svých věcech text hanobící představitele socialistických států, ale zastali se i prezidenta republiky a představitele KSSS Michaila Gorbačova. Domyslíme-li nesnadný zápas, do něhož se Jan Dus pustil, je to i zápas o očistu vlastního úkolu naší Bezpečnosti, který spočívá v tom, že má stát a jeho občany ochraňovat a nikoliv ohrožovat nezákonnými metodami. Zápas Jana Dusa je totožný s celoživotním zápasem J.L.Hromádky - je to odpovědnost křesťana za společnost, ve které žije, a v jistém smyslu za celý svět a jeho budoucnost.

3. července 1986
Dokončeno

Jan Šimsa

v Brně